

Datum
2023-09-01
Vår referens
Joakim Iveroth
Utredare
joakim.iveroth@malm.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet - Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18) STK-2023-783

Sammanfattning

Klimat- och näringslivsdepartementet har översänt betänkandet Värdet av vinden – kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18) med inbjudan att inkomma med synpunkter. I slutbetänkandet lämnas förslag som syftar till att omfördela en del av det värde vindkraften skapar till produktionens närområde för att på så sätt stärka den lokala opinionen för vindkraft och i förlängningen kommunal tillstyrkan för vindkraftsetableringar. I betänkandet konstateras samtidigt att tillräckliga incitament för kommuner att medverka till utbyggd vindkraft endast kan uppnås genom en kommunal intäkt i form av statlig finansiering eller beskattning. Inget av dessa alternativ är utifrån utredningens direktiv möjliga att föreslå.

Malmö stad är positiva till förslagen men belyser problematik kring implementationen och konsekvenser av de ramar, både tidsmässiga och tekniska som läggs fram. Inom Malmö stad har ärendet remitterats till tekniska nämnden, stadsbyggnadsnämnden och miljönämnden som har inkommit med yttranden. Stadskontoret föreslår kommunstyrelsen att godkänna förslag till yttrande och skicka yttrandet till Klimat- och näringslivsdepartementet.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Klimat- och näringslivsdepartementet.

Beslutsunderlag

- Värdet av vinden, del 1 av 2 (SOU 2023:18)
- Värdet av vinden, del 2 av 2 (SOU 2023:18)
- Remissvar från tekniska nämnden
- Delegationsbeslut från fastighets- och gatukontoret
- Remissvar från stadsbyggnadsnämnden
- Stadsbyggnadsnämnden beslut 230620 § 170 med särskilda yttranden (M) och (SD)
- Förslag till yttrande KSAU 230904 Remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet - Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering

- G-Tjänsteskrivelse KSAU 230904 Remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet - Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering
- Remissvar från miljönämnden

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2023-09-04

Kommunstyrelsen 2023-09-13

Beslutet skickas till

Klimat- och näringslivsdepartementet

Tekniska nämnden

Stadsbyggnadsnämnden

Miljönämnden

Stadskontorets handläggare

Ärendet

Regeringen tillsatte den 7 april 2022 en särskild utredare med uppgift att lämna förslag som stärker kommuners incitament att medverka till utbyggnad av vindkraft, och på system för att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av sådan utbyggnad (dir. 2022:27). Malmö stad har mottagit remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet där regeringen vill ha synpunkter på betänkandet, kallad Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18).

Bakgrund

Vindkraft har en påtaglig påverkan på sin omgivning, bland annat genom ljud- och ljusföroreningar men även genom risk att skada djur- och växtliv. Samtidigt skapar vindkraft ett betydande värde genom att producera billig förnybar el. Vindkraft går relativt snabbt att bygga och levererar dessutom mycket el under vinterhalvåret då elbehovet är som störst. De geografiska förutsättningarna gör även Sverige till ett av de länder i Europa som har bäst förutsättningar för storskalig vindkraft. I en konsekvensutredning till betänkandet framhåller forskare att det finns få eller inga andra alternativ till vindkraften som kan möta det snabbt ökande elbehovet till följd av elektrifieringen under de kommande 10 åren. Länsstyrelsen har även gjort en analys som pekar på att om inte elproduktionen ökar kommer en konsekvens vara ökad arbetslöshet och minskade skatteintäkter. Mycket pekar alltså mot att utbyggnaden av vindkraft är en förutsättning för klimatomställningen och grön tillväxt. Det är därför problematiskt att 78 procent av tillståndsansökningar för vindkraft år 2021 i Sverige avslogs av berörda kommuner.

I Sverige är det upp till varje kommun att säga ja eller nej till vindkraftparker inom dess gränser. Samtidigt har kommuner inte något formellt ansvar för vare sig landets eller den egna kommunens energiförsörjning och behöver inte ta ansvar, annat än politiskt, för konsekvenserna av att säga nej till vindkraft. Det innebär att kommuners beslut att säga ja eller nej till vindkraft ytterst är en politisk avvägning på lokal nivå och därför känslig för lokala opinioner. Den befintliga utformningen av systemet ställer alltså höga krav på lokal acceptans för att vindkraften ska kunna byggas ut.

Motstånd till vindkraft kan bero på olika saker, exempelvis en upplevd orättvisa i att värdet av kommunens naturresurser nyttjas på annat håll i landet medan livsmiljön i kommunen påverkas

negativt. För kustkommuner kan motståndet snarare handla om påverkan på havsutsikt och besöks- och fiskerinäringen. För befolkningsmässigt större kommuner som ofta även har bättre ekonomiska förutsättningar kan det politiska motståndet handla om hur närboende till vindkraftverken skulle påverkas. Parallellt med dessa anledningar att motsätta sig vindkraft har energifrågan, och synen på vindkraft i synnerhet, blivit mer och mer politiskt färgad.

Kommuners motstånd till vindkraft och hur det har påverkat utbyggnaden av vindkraft negativt har lett till ett behov av att utreda hur kommuners incitament att medverka till utbyggnad av vindkraft kan stärkas, och hur system kan utformas för att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftverk.

Rapportens slutsatser och förslag

Betänkandets förslag syftar övergripande till att omfördela en del av det värde vindkraften skapar till produktionens närområde för att på så sätt reducera risken för sena nej till projekt. I betänkandet föreslås incitament- och kompensationsystem till olika grupper som påverkas av vindkraftverk. Dessa grupper är ägare av intilliggande fastigheter, närboende och lokalsamhället. Förslagen beskrivs kort nedan:

- Ägare av intilliggande fastigheter (inom sex gånger totalhöjden för ett landbaserat vindkraftverk) ska få rätt till att vindkraftsparkens tillståndshavare löser in fastigheten inom ett år från det att verket satts i drift, till en ersättning av vad fastigheten hade varit värd om parken inte hade uppförts.
- Närboende ska varje år under verkets livstid få rätt till en andel av verkets intäkt, beroende på hur långt ifrån verket som byggnaden ligger. Den sammanlagda intäktsdelningen ska för en vindkraftspark högst kunna bli 2 procent av marknadsvärdet av parkens elproduktion, eller strax däröver på grund av ersättningen på minst 1 000 kr per byggnad.
- Lokalsamhället (föreningsliv, lokalt näringsliv, infrastruktur samt natur- och kulturmiljöer runt vindkraftsparken) ska kompenseras genom att kommunen kan ställa finansieringsvillkor för att säga ja till en vindkraftpark, både land- och havsbaserade inom kommunen, som innebär att en andel av parkens intäkter varje år går till lokalsamhällets utveckling.

I betänkandet ges även förslag på hur kommunernas planering av vindkraft kan förbättras och i högre grad ska betraktas som en del av kommunens energiplanering. För att åstadkomma detta föreslås att Energimyndigheten tar fram en tydliggörande vägledning för hur lagen bör tillämpas i dagens förhållanden. För att stärka kommunernas förmåga till energiplanering, med fokus på planering av utbyggd fossilfri elproduktion föreslås även att ett tillfälligt ekonomiskt stöd införs under 2024–2027.

För att inte förändra spelreglerna i efterhand för parker vars investeringsbeslut redan är beslutade är förslaget i betänkandet att reglerna ska gälla för vindkraftverk som får tillstånd efter den 31 maj 2023.

En viktig slutsats i betänkandet är att förslagen redovisade ovan *ensamt* varken gör från eller till vad gäller kommunernas tillstyrkansgrad, och inte heller i övrigt för utbyggnaden av vindkraften. Detta eftersom förslagen endast riktar sig mot lokalsamhälle och närboende, inte mot kommunen själv. I betänkandet görs bedömningen att en ersättning i form av en kommunal intäkt är vad som krävs för att faktiskt öka kommunernas tillstyrkan av vindkraft. En kommunal

intäkt kan dock endast åstadkommas genom statlig finansiering eller beskattning, vilka är förslag som inte tillåts enligt uppdragets direktiv. I betänkandet rekommenderas därför att en ersättningsmodell till kommuner skyndsamt bör beredas vidare inom Regeringskansliet.

Konsekvenser för kommuner

I utredningen konstateras att förslagen inte innebär några betydande konsekvenser för kommuner. Finansieringsförslaget gällande lokal utveckling innebär viss ökad administration då kommuner ska bedöma lämplig nivå på finansieringsvillkoret och ska under vindkraftparkers livslängd kontinuerligt granska att tillståndshavarens fullgörande sker som önskat, och annars ingripa och ändra hur fullgörandet ska ske. Arbetsinsatsen för detta bedöms inte vara betungande då kommuner använder sig av liknande modeller redan idag. Förslagen om vägledning för energiplanering samt ekonomiskt stöd för detta innebär att kommuner får ökat finansieringsstöd för det arbete som ska göras kopplat till energiplanering och översiktsplanering. Förslagen vad gäller intäktsdelning och inlösen mildrar troligen ett eventuellt motstånd mot etablering och underlätta den kommunala processen. Övergripande innebär förslagen inte någon inskränkning på det kommunala självstyret.

Nämndernas yttranden

Inom Malmö stad har ärendet remitterats till stadsbyggnadsnämnden, tekniska nämnden och miljönämnden. Tekniska nämnden hade inga synpunkter på betänkandets förslag. Stadsbyggnadsnämndens och miljönämndens synpunkter sammanfattas kort nedan. Vid miljönämndens handläggning meddelades skriftlig reservation (M) och (SD) samt särskilt yttrande (V).

Stadsbyggnadsnämnden lyfter bland annat följande i sitt yttrande:

- Stadsbyggnadsnämnden förstår och välkomnar ambitionen att skapa ett ökat gehör hos kommunerna för att få till stånd fler vindkraftverk
- Nämnden menar att utredningen verkar vara anpassad efter andra geografier än områden i anslutning till rikets tredje största stad. Med många närboende, som är fallet i tätbefolkade Malmö, urholkas bland annat förslaget om att bostäder inom ett avstånd på 10 gånger vindkraftverkets totala höjd ska få rätt till intäktsdelning.
- Nämnden anser att förslagen angående intäktsdelning såväl som inlösen saknar ett tydligt förhållningssätt gentemot jordbruksfastigheter och fritidshus.
- Nämnden välkomnar utredningens förslag till ett mer reglerat förfaringsätt vid stärkandet av lokalsamhället.
- Nämnden är positiva till förslaget att låta Energimyndigheten upprätta en vägledning för kommunala energiplaner och låta länsstyrelserna redovisa ett regionalt planeringsunderlag som visar potentiella områden för vindkraftsetableringar. Stadsbyggnadsnämnden bedömer det som viktigt att kommunerna kan sätta sina beslut inom energiområdet i en större helhet.
- Nämnden är positiva till förslaget på ett ekonomiskt stöd till kommunerna, på totalt 120 miljoner kronor fördelat över åren 2024–2027, för energiplanering, inklusive fysisk planering för vindkraft.
- Stadsbyggnadsnämnden delar utredningens slutsats att de framförda förslagen inte nämnvärt förändrar varken kommunernas incitament eller möjlighet att underlätta för ny landbaserad vindkraft, inte heller inom Malmö kommun.

Miljönämnden lyfter bland annat följande i sitt yttrande:

- Nämnden håller med om att förslagen inte är tillräckliga för att få fler kommuner att säga ja till vindkraft. Miljönämnden understryker särskilt behovet att frågan bereds vidare skyndsamt eftersom utbyggnaden av vindkraft riskerar att stanna av eller sakta ner fram till att kompensationsystemen är på plats och stadigt befästa.
- Miljönämnden vill framhäva att risken kommer kvarstå för att vindkraftsprojekt stoppas i ett sent skede på grund av utformningen av det kommunala vetot.
- Det finns kommuner som utan ytterligare kompensationsåtgärder redan är positiva till utbyggnad av vindkraft inom kommunen med hänsyn till det stora samhällsvärde som vindkraft skapar. Dessa kommuners perspektiv saknas i utredningen.
- Nämnden är mycket positiva till att Energimyndigheten föreslås ta fram en vägledning för hur lagen om kommunal energiplanering bör tillämpas och att ett tillfälligt ekonomiskt stöd införs under åren 2024–2027 för att stärka kommunernas förmåga att göra detta.
- Miljönämnden anser att det är olyckligt att de kompensationsåtgärder som föreslås i betänkandet kommer försvåra utbyggnad av vindkraft i tätbefolkade områden jämfört med mer glesbefolkade kommuner.
- Förslaget avseende inlösenrätt bedömer miljönämnden riskera att ha en större påverkan på investeringsviljan för vindkraft än vad som anges i utredningen, inte minst eftersom förslagen innebär administrativa uppgifter som ligger utanför en vindkraftsprojektörs ordinarie verksamhet.

Stadskontorets bedömning

Stadskontoret delar stadsbyggnadsnämndens och miljönämndens synpunkter på betänkandets förslag och har tagit fram en yttrande baserat på detta. Nämnderna lyfter fram flera oklarheter och svagheter i betänkandets förslag samtidigt som nämnderna betonar vikten av att regeringen skyndsamt bereder frågan om en ersättningsmodell till landets kommuner för att inte utbyggnaden av vindkraft ska avstanna ytterligare. Även stadskontoret ser detta som mycket viktigt för den fortsatta utbyggnaden av förnybar och billig elenergi. Stadskontoret har i övrigt inget att tillägga till ärendet. Stadskontoret föreslår kommunstyrelsen att godkänna förslag till yttrande och skicka yttrandet till Klimat- och näringslivsdepartementet.

Ansvariga

Micael Nord Näringslivsdirektör

Magdalena Bondeson Sektionschef

Andreas Norbrant Stadsdirektör